

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 19 maj 1943 kl. 11 f. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om viss ändring i kungörelsen angående utlännings vistelse i vissa delar av riket.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 193, har herr *Linderot* föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring i kungörelsen den 12 september 1941 angående utlännings vistelse i vissa delar av riket, att i § 1 sista stycket orden »finsk medborgare, så ock» måtte utgå.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Inom andra kammaren har väckts en med förevarande motion lika lydande (II: 286) och för behandling hänvisats till dess tredje tillfälliga utskott, som i vederbörlig ordning inhämtat utlåtanden över motionen från chefen för försvarsstaben (högkvarteret), socialstyrelsen samt länsstyrelsen i Norrbottens län. Av dessa utlåtanden har utskottet tagit del.

Utredning.

Chefen för försvarsstaben anför: »Olämpligheten av de i sista stycket av 1 § i nämnda kungörelse upptagna undantagen från det allmänna förbudet har tidigare framhållits från militärt håll. Sålunda har Överbefälhavaren i skrivelse den 15 november 1941 till Statsrådet och Chefen för justitiedepartementet med yttrande över utlänningslagen och författningar, som ägde samband med denna, beträffande nu ifrågavarande kungörelse bland annat anfört, att i kungörelsen angivna undantagsbestämmelser för vissa utläningar borde upphävas och att detta särskilt borde gälla beträffande statslösa estländare med tanke på de utrikespolitiska förändringar, som sedan 1940 inträffat i Estland.

Grunden till det i kungörelsen stadgade allmänna förbudet för utlännings vistelse inom där angivna områden är att dessa områden ha stor betydelse för försvaret. Det är sålunda ett militärt önskemål att generella undantag, avseende samtliga eller vissa av områdena, blott medgivas, då så är oundgängligen nödvändigt för att undvika väsentliga olägenheter för utlännings, t. ex. att nödgas lämna en ort, där utlännings sedan länge varit bofast och haft sin utkomst. Den avvägning mellan försvarets och utlännings intressen, som måste företagas, är givetvis beroende på ett flertal faktorer och den kan på grund av växlingarna i läget giva olika resultat vid skilda tidpunkter.

Vad beträffar särskilt finska medborgare har alltsedan kungörelsen den 17 april 1940, nr 231, undantag gjorts för dessa. Genom de förändringar av det utrikespolitiska läget, som därefter inträffat, synes mig i anslutning till vad ovan anförts ur militär synpunkt icke lämpligt, att nämnda undantag oförändrat kvarstår. Jag vill därför förorda, att, liksom vad som nu gäller beträffande norska medborgare, det generella undantaget för finska medborgare begränsas till att avse dels endast vissa delar av de i kungörelsen nr 742/1941 omförmälda områdena, dels ock blott sådana finska medborgare, som en viss tid varit fast bosatta därstädes. Jag vill härvid dock framhålla, att av mig icke kunnat bedömas, i vad mån den förordade ändringen skulle kunna medföra förändringar i svenska medborgares rörelsefrihet i Finland. I enlighet med vad i Överbefälhavarens ovannämnda skrivelse anförts, vill jag betona att det ur militär synpunkt är av vikt, att det för estländska medborgare medgivna undantaget upphäves.»

Socialstyrelsen redogör för lagstiftningen om utlänningars rätt att uppehålla sig inom riket och de förändringar, som successivt vidtagits där. Socialstyrelsen anför därjämte följande. Vid tiden för motionens avgivande gällde kungörelsen den 30 maj 1941 (nr 311) med vissa jämkningar och tillägg därefter (jfr sv. förf.saml. 1941: 742 och 1942: 167). En översikt över de för utlänningar i allmänhet förbjudna områdena giver vid handen, att dessa sammanfattningsvis kunna anses utgöra följande områden:

- a) en kustzon, som börjar ca 5 mil söder om Göteborg — men icke omfattar själva denna stad — och sträcker sig norrut fram till gränsen mot Norge;
- b) i direkt anslutning härtill liggande områden, vilka innefatta dels trakten kring staden Trollhättan och dels landskapet Dalsland och större delen av Värmlands län;
- c) en gränsszon mot Norge av i genomsnitt 5 mils bredd, från Värmland i söder till Norrbottens län i norr;
- d) Norrbottens län;
- e) skärgårds- och kustområden utanför Stockholm;
- f) Gotlands län;
- g) Karlskoga stad i Örebro län med en ganska vidsträckt trakt däromkring, och
- h) Amnehärads socken i nordvästra delen av Skaraborgs län.

Först ungefär ett år efter det att de för utlänningar i allmänhet förbjudna områdena i stort fixerats till de här ovan skisserade områdena infördes genom kungörelsen den 13 juni 1941 (nr 386) viseringstvång jämväl mot Finland. Från och med denna kungörelses ikraftträdande voro sålunda samtliga utlänningar — med vissa undantagsbestämmelser för den finska och norska gränsbefolkningen — skyldiga att ha sina pass eller liknande legitimationshandlingar viserade för inresa och vistelse i riket.

Vid bedömandet av det i motionen berörda spörsmålet skulle det otvivelaktigt vara av intresse att äga kännedom om antalet norska respektive finska medborgare inom de ifrågavarande områdena vid tidpunkten, innan förbudet genomfördes, liksom om den tillströmning av norrmän respektive finnar till dessa områden, som ägt rum. Tyvärr är socialstyrelsen icke i tillfälle att lämna exakta uppgifter härutinnan utan får inskränka sig till att framhålla följande allmänna synpunkter i frågan.

Vad först angår norrmännen ha dessa i visst antal redan före kriget varit bosatta i Sverige men de äro spridda över hela landet. I den mån sådana norrmän tagit sin hemvist före den 1 september 1939 inom de nu förbjudna områdena hava de icke drabbats av förbudet utan äga rätt till fortsatt vistelse inom området. Som känt är har numera en betydande flyktingström från Norge tillkommit. Antalet hithörande norrmän torde uppgå till över 10 000 personer.

Vad angår finnar ställa sig förhållandena väsentligt annorlunda. Av ålder har en ej obetydlig inflyttning ägt rum från Finland huvudsakligen till ett par lokalt begränsade områden. Det ena är Norrbottens län, där antalet bofasta finska medborgare sommaren 1942 torde kunna uppskattas till omkring 800. För jordbruks- och skogsnäringen i detta län är nämnda befolkningstillskott av väsentlig betydelse. Ett annat mål för finsk invandring, särskilt för finska medborgare från Åland och sydvästra Finlands svenskbygder, har sedan gammalt utgjorts av Stockholm och Stockholms län samt i viss mån även Gotland. Sommaren 1942 kan antalet bofasta finnar uppskattas till 500 i Stockholms län och till endast 11 i Gotlands län. Inom övriga län är antalet bofasta finska medborgare obetydligt, exempelvis i Hallands län ett 40-tal, i Göteborgs och Bohus län 120 — varav flertalet torde komma på staden Göteborg — i Älvsborgs län ett 50-tal, i Skaraborgs län 45, i Värmlands län 75, i Örebro län ett 60-tal, i Kopparbergs län 190, i Jämtlands län 25 och i Västerbottens län 125. Under tiden efter utbrottet av senaste kriget mellan Finland och Sovjetunionen har Sverige mottagit ett betydande antal finska barn ävensom krigsinvalider. I övrigt är inflyttningen obetydlig på grund av Finlands starka behov av att självt disponera tillgänglig arbetskraft. En utflyttning av finnar från Sverige till Finland gör sig i stället märkbar.

Frågan om ändringar i de gällande bestämmelserna om förbud för utlänningar att vistas inom vissa områden måste prövas ur ett flertal olika synpunkter, vilka delvis falla utanför styrelsens verksamhetsområde. Styrelsen anser sig därför för sin del icke böra taga någon ställning till det i motionen framlagda förslaget.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, som hört landsfogden i länet, anför: »I likhet med landsfogden anser länsstyrelsen att principiella skäl tala för att förbudet för utlänningar att vistas inom vissa delar av riket göres till-

lämpligt beträffande även finska medborgare. Vid genomförandet av en sådan bestämmelse skulle emellertid uppkomma icke oväsentliga svårigheter. Inom länet liksom inom landet i övrigt sysselsättes i stor utsträckning finsk arbetskraft — särskilt ladugårdssköterskor och hembiträden. Denna arbetskraft kan icke undvaras. Därest förbudet utvidgades på förslaget sätt skulle detta medföra att anskaffande av denna arbetskraft bleve fördröjt och försvårat. De så gott som dagligen förekommande besöken på båda sidor om svensk-finska gränsen skulle därjämte omöjliggöras. Då, såvitt länsstyrelsen har sig bekant, några faktiska olägenheter hittills icke försports genom de nuvarande bestämmelserna finner sig länsstyrelsen icke böra tillstyrka motionen.»

Utskottet. I likhet med chefen för försvarsstaben finner utskottet att det generella undantaget för finska medborgare från förbudet för utlänningar att vistas inom vissa av landets områden kan synas betänkligt och även verka stötande med hänsyn till att norska medborgare icke tillerkännas motsvarande rörelsefrihet. Emellertid tala arbetsmarknadssynpunkter till förmån för detta undantag, och betydelsen av att finsk arbetskraft i viss utsträckning kan komma till användning i vissa gränstrakter har starkt understrukits av länsstyrelsen i Norrbottens län. En förändring av finnarnas ställning skulle ur denna synpunkt vara olämplig. Någon ökad tillströmning av antalet finska medborgare till Sverige lärer under nuvarande förhållanden icke vara att motse. Enligt vad utskottet erfarit har i stället antalet under senare tid nedgått. En omprövning av spörsmålet om utlännings vistelse i riket har nyligen företagits av Kungl. Maj:t och en ny kungörelse i ämnet har med verkan från och med den 15 maj 1943 ersatt tidigare gällande bestämmelser. Genom denna kungörelse möjliggöras vissa lättnader för norska medborgare, som vistas i Sverige. Omfattningen av de i västra Sverige för utlänningar förbjudna områdena har sålunda minskats, varjämte socialstyrelsen erhållit vidgad befogenhet att meddela dispens.

Med hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 19 maj 1943.

På utskottets vägnar:

HERMAN ERICSSON.

Närvarande: herr *Ericsson, Carlström, Leander, Persson, Elmgren, Caap*, Lindblom* och *Fahländer.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.